

Titel: Nordenzons Forestilling om fattige Enkemænd og Enker at blive ved fastsat Lov, hensiddende i uskiftet Boe, indtil de indlod sig i nyt Ægteskab igien, [...]

Citation: "Nordenzons Forestilling om fattige Enkemænd og Enker at blive ved fastsat Lov, hensiddende i uskiftet Boe, indtil de indlod sig i nyt Ægteskab igien, [...]", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 23*, A.F. Stein, 1773, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-2_023-shoot-workid2_023_019.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 23

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Nordenzons Forestilling om fattige Enkemænd og Enker at

blive ved fastsat Lov,
hensiddende i udskiftet Boe, indtil de indlod sig i nyt Ægteskab igien,
naar der ellers ikke var andre Midler, end det, som allene behøvtes til
deres nødtørftige Næringsbrug og en tarvelig Huusholdning, for sig og Børn.
Kiøbenhavn, 1773.

Trykt hos August Friderich Stein

2
3

Nytten og Nødvendigheden, i Henseende til det almindelige Gavn, har forlængst tvunget Menneskene til, at fastsætte mange Huusholdnings-Regler, ved Love og Anordninger, hvilke i sin egentlige Hensigt, fra først af, have været ligesaa tienlige, som de af Almuen ere blevne, for en stor Deel, frivilligen antagne. Men som alle Menneskelige Indretninger ere underkastede mange Misbruge og Forandringer, særdeles formedelst particulier Egennyttighed, hvilken uafsladelig indsniger sig i alle Deelee, hvor noget er at vinde; saa har samme ikke fundet det ringeste Sted udi de Afdødes Boer og

4

efterladte Ejendeele, ej agtende om Enker og smaa Børn ere derved bleven giordte til Almissee-Lemmer, da de dog ved udeelt Boe, og ved den Nærings-Vej, som de vare satte udi, kunde have ernæret baade sig selv og Børn, ja tildeels sat sig i bedre Velstand, og levet andre meere utrængt, end som tilforn, hvilket og er et af de vigtigste Stykker udi en Stat at iagttage, og er end meere tienligt, end som mange Hospitaler og Fattighuuse, som ere uden nogen Arbeids-Anstalter, eller til beqvemme Haandgierninger indrettet for begge Kiøn.

Intet kan være Mennesket haardere og skadeligere, end at skille dem af med de Midler, hvormed de skal opfostres og underholdes, alligevel skeer samme, naar smaa og ringe Boer udskiftes imellem Arvinger, da der ikkun kan blive nogle faae Skillinger eller Rigsdaler for hver, hvormed umyndige smaa Børn ikkun lidet kan være tient, men de af Forældrene, som igienlever, sættes derved oftest af

5

Stand, til at ernære og underholde sig og Børn; thi naar en fattig Mands Boe, som ikkun bestaaer af nogle faae Creature og endeel ringe Næringsbrugs-Redskaber, der oftest ikke udgiør meere end 50 a 100 Rdlr., og der tillige kan nære nogen Gield at udbetale, saa maa der blive ej allene en meget ringe Arv for Børn, ved hvilken Arv de smaa Børn umuelig kan blive opklækkede; men det heele Boe er da tillige saaledes splittet eller adspredt, at hverken Enkemand eller Enke kan, i alle vedhørigge Maader, drive deres Næringsbrug, og forsørge deres Børn, som tilforn imedens de sad i samlet Boe. Et lidet Bondeboe er hverken saa hastig, ej heller saa læt samlet, som det ansees ringe af Værdie, og naar man paa de fleeste Stæder, har gjort nøye Regning over Indtægten og Udgiften, tilligemed den nødvendigste og ringeste Fortæring, saa maa man storlig forundre sig, naar man finder et ugielddunden Bondeboe, paa en maver Gaard, og hvor ingen særdeles Vinding eller Fordeele

6

af Land og Vand har været at indhente, ej heller Arvemidler tilfalden. Man maa og her betænke, at skjønt en ung, frisk og færdig Mand, der er stedse vant til megen Stræb og tungt Arbeide, kan vel i de beste Mands-Aar, samle og sette et Bondeboe i behørig Stand; men man skal ikkun finde faa Exempler paa, at en saadan stræbsom Mand har kundet anden Gang, og i sine aldrende Aar, efter at hans Halve Boe har været skiftet og uddeelt, vinde det i complet Stand som tilforn, men oftest større Gield end Boehave; hvad kan man da vente at skee med en Enke i saadanne Tilfælde. Det er ellers klart nok at see og skjønne, at naar en Huus-Familie knap kan underholdes med 4 Kiøer, og den Jordavling, som dertil proportionerlig vedhører, saa maa jo en saadan Familie komme meget tilkort, naar de 2de Kiøer mistes derfra, og saaledes er det jo med de fleere Ting, som udfordres til Huusholdning og nødtørfdig Livs Ophold; hvad enten det bestaaer af Kreaturs eller Næringsbrugs Redskabe.

7

Fattige Boers Deeling, eller Udskiftelse, samt en stor Deel Menneskers Ladhed, og Uinddrenthed, til Slæb-Arbeide, i sin Ungdom, er just een af Hoved-Aarsagene, til Mængden af Almisse-Lemmer; thi ulykkelige Tilfælde og andre Uheld paa Landet, foraarsager sielden nogen Mængde Almisse-Lemmer.

Ladhed og Dovenhed er nok, hos en stor Deel Mennesker, en naturlig Feil i Legemet selv; men Skikke og Sædvane, tilligemed Efterladenhed og utidig Ømhed i de unge Aar, forøger Ladhed og Dovenhed meget. Ligesom og visse Folkes overdaadige og yppige Leve-Maade, giver en stor Part Mennesker Lellighed til at ernære sig ved andres Sveed, derover bliver de Fattigste alt formeget benyttede som Slaver for hine, umeldet her den Mængde Børn og Ungdom, som af Mangel, og haard Medfart, maa krepere, forinden de kommer under Aaget, og det tyngeste Slæb i Næringsbrugene. Nu maa enhver Fornuftig, der har

8

haft Erfaring og vedhørige Opmerksomheder, yderligere eftertænke, om ikke de Fattiges Boers Deling, eller Udskiftelse, giver en stor Leilighed til saadanne Uheld og Uligheder iblandt Almuen, samt Svækkelse udi den heele Stat.

De Hasttænkende vil vel derimod foregive, at det er enhver tilladt, at søge Kongel. Allernaadigst Bevilling, om at blive hensiddende med udskiftet Boe, ligesom de og nyder saadan Frihed, naar deres foresatte Øvrighed erklærer det for tienligt.

Men derimod maa spørges og svares, hvad Gavn har de fattige og smaa Boer deraf, naar Bevilgningen medtager en Bekostning over 50 Rdlr., og Boets beholdne Formue ikkun kunde beløbe over 100 Rdlr., udi hvilke Omstændigheder de fleeste Boer antreffes, baade i Kiøbstæderne, og paa Landet. De Kloge og Sneedige kan endelig for endeel besørge der derhen, at ikke al Boets Formue kommer

9

under Skifte-Behandlingen; men man har og seet, at saadant er mislinget sommetider, de eenfoldige, nidkiere og ømme Gemytter lader sig og sielden overtale til at bevare sin Velfærds Tarv, paa en ulovlig og befrygtelig Maade.

Monne det da ikke skulde være bedre tienligt, at det i Almindelighed ved Loven blev tilladt, at Enkemænd og Enker maatte hensidde i uskiftet Boe, naar Boet ellers ikke bestod af andre Midler, end det som allene henhørte til deres Næringsbruge og nødtørftige Underholdning, hvad enten det var i Kiøbstæden eller paa Landsbygden, og det saalænge de ikke indlod sig i nyt Ægteskab igien. Dog maatte Registering og Vurdering skee, ligesom nu, strax efter Dødsfaldet, og det i Overværelse af de tilstædeværende myndige Arvinger, samt de umyndiges Føde-Værger, eller om ingen af dem var nærværende, da andre gode og vederhæftige Mænd, at beskikkes i de Føde-Værgers Sted, og det i Henseende for at anstalte Giel-

10

den afbetalt, naar Creditorerne ikke vilde bie længer derefter.

Befandtes der i Boet saadanne Midler og fri Ejendomme, som ikke egentlig henhørte, eller behøvtes, til det nødtørftige Næringsbrugs Fortsættelse, saasom Jordegods, eller Gaarde og Huuse, som ikke hørte til Hiemstædet, eller Boligen, item reede Penge, Guld og Sølv, samt udestaaende visse Gields-Fordringer, saa og Skibe eller Skibs-Parter, og andre Fartøye, samt fleere deslige Ting, som ikke kunde ansees at henhøre og benyttes til det nødvendige Næringsbrug, for Enke og Børn, og det tilsammen efter fuldkyndige Mænds Vurdering, beløb sig til saa meget, at hver Hoved-Arving, at forstaae Børn og ikke Børnebørn og Halv-Sødskende, kunde ved Deeling blive nydende 10 Rdlr., uden at medtage noget af de Ting, som egentlig var fornøden til Næringsbrugets Drist og Vedligeholdelse, saavel for Enkemand som Enke, omendskiønt ingen Børn var, saa

11

maatte det forbemeldte skiftes og deeles til Arvingerne.

Ligeledes maatte saadanne Boer skiftes og deeles strax imellem Arvingerne, naar de undværlige Midler og Ejendeele beløb sig til ligesaa meget, som det der egentlig vedhørte Næringsbruget, uagtet om det efter billig Vurdering, ikke beløb sig til 10 Rdlr. for hver Arvepart, eller for hver Hoved-Arving, dog maatte ikke hverken Næringsbruget, ei heller dets tilhørende Grund, eller Jord, samt Creature, Jordebrugs og andre Nærings-Redskabe, ei heller nødvendige Senge-Klæder, Kaage- og Spise-Kar & c. sættes til offentlig Auction, imod Enkemands eller Enkers Villie og Samtykke; thi da kunde Venneløse Folk, saavel Enkemænd som Enker, blive lettelig skilt med det de helst behøvede, særlig ved mægtige Uvenners Avinds Bud derpaa. Men derimod maatte det staae, de myndige Arvinger, og de Umyndiges Værger, saavel som Fædre

12

og Mødre, frit for, at opkræve dobbelte Vurderingsmænd, naar de ei vilde være fornøyet den først skeede Vurdering, hvad enten det var Stykkeviis, eller over alle Boets vedhørende Ejendeele, for at skiønne dets rette og egentlige Værdie eller Beløb.

Enkemænd og Enker maatte heller ikke have Frihed at bortsælge noget af forbemeldte, uden ved offentlig Auction, saafremt myndige Arvinger og Værgerne ei bifaldt samme.

Alt andet kunde strax ved Auction gjøres i Penge, og deeles, saafremt myndige Arvinger og Værger fandt det best tienlig; thi saadant maatte ingenlunde ankomme paa Skifte-Forvalternes Gotbefindende allene, men de myndige Arvinger, og de Umyndiges Værger, maatte raade sig frit deri, efterdi det er altid at formode, at de ere meest og best vidende om de Vedkommendes Tarv og Omstændigheder. Derfor behøves det og, at Værgerne

13

maatte være strax udmeldet, og tilsagde, at være tilstæde i Boet, fra først til sidst, saavel ved Registering og Vurdering, som ved Skifte og Deling, og om de myndige Arvinger, eller Føde-Værger, ikke boede i samme Sogn, eller Bye, eller om de vare saa langt fraværende, at de enten ikke strax eller altid kunde være tilstæde i Boet; saa maatte Skifteforvalteren tilkalde andre gode og vederhæftige Mænd, i de Fraværendes Sted; thi det gjelder meest paa Værgernes Tilsyn fra først af, for de umyndige og fraværende Arvinger, helst hvor der er allene Stivfader eller Stivmoder tilbage. Skifteforvalterne kan ikke altid og allevegne være saavel bekiendt Børnenes og de Vedkommendes Beskaffenhed og Omstændigheder, som Naboer og beslægtede Venner.

Ved Gaarde og Jordebrug paa Landet, blev da Næringsmidlerne at forstaae, for det meeste, under disse Navne, saasom Creaturene,

14

der indbefatter det store og smaa Qvæg, samt behørlige Heste- og Kiøre-Redskabene til Jordebrugs-Driften, ligeledes al Afgrøde af Korn og Høe, naar ei meere var, end som til Underholdningen, eller til Huusholdning og Sæde-Korn behøvtes. Alle slags Gaardbrugs Redskaber af Jern og Træe, daglig fornødne Kaage- og Spise-Kar, af Jern, Kobber eller gemeen Malm, saa og Træeredstab af alle Slags, ligesaa alle nødvendige Senge-Klæder, og endelig al slags i Huuset stedse behøvende Ting, og de i Behold værende og fornødne Fødevarre.

Ligeledes Fløtnings- og Fisker-Baade, samt alle fslags Fisker-Redskaber paa de Stæder hvor samme bruges og behoves, i Kiøbstæderne, saavel som paa Landet, udi ferske Vande, saavel som i Fiordene og ved Havkanterne, ligesom Skibe og Skibsparter, samt Jagter, Skuder og andre flere Fartøye maatte og blive uudsiftet. Naar den halve eller fornemste

15

Næring beroede derudi, dog kunde vel ikke Skibe og store Fartøye tilstædes nogen Enke, ynder gandske fri Disposition; men de myndige Arvinger, eller Værgerne, maatte vel tillige raade for Hælsten deri, og derefter maatte de fleeste Stemmer gieide, for saavidt samme Fartøye enten maatte bortsælges, eller føres i Brug til fælles Fordeel. Paa ligemaade maatte der og omgaaes med Manufacturer og Fabriqver, eller andre Verker, som ikke kunde bestyres af en Enke.

Alle enkelte Haandverkens Redskaber og

Materialier, som maatte bruges og benyttes til Haandverkens Fortsættelse, maatte og blive udeelt og uafhændede, naar ellers Creditorer kunde blive desforuden afbetalte. Ligesom og Creditorerne udi alt andet, maatte have sin ubehindrede Ret til sine bevislige Krave, at erholde afbetalte, naar de ikke var at formaae til længer Credit, dog kunde i visse Tilfælde Creditorer forpligtes, at bie et Aars Tid, naar antagelig Forsikring

blev stillet for Kraven.

16

Anlangende uformuende Handelsmænd eller smaa Handlere, da er det vel for mange af dem, saavelsom for deres Enker og Børn, ligesaa nødvendigt og tienligt, at de bleve hensiddende med uskiftet Boe, som det ellers er for Bønder og andre Almues Folk. Men der falder jævnligt flere betydelige Hindringer eller Vanskeligheder derimod, særlig hvor der er smaa Kram-Handel, og hvoraf det meeste kan bestaae af andres Credit, og dog være en god Deel beholden Formue, som var Umagen og Omkostningen værdt, at udskifte, til Børn og andre Arvinger, hvilken Arvedeel hellers kunde blive reent borte, eller forødsles og forulykkes, ved adskillige Leiligheder og Tilfælde, deels ved Uforsigtighed eller slet Forvaltning, deels ved ulykkelige Tildragelser, som den Allerforsigtigste ikke kunde afværge, særlig ved Ildebrand og Søeskade, da meget meere end Arveparten kan blive borte paa eengang.

Derimod har man ofte seet, at Kramboemidlerne eller Boets Formue er bleven ansee-

17

lig forøget, saavel ved Enker, som ved Enkemænd, naar de ere blevne uskiftet Boe hensiddende. Men tvertimod har man seet, at baade Huus og Hiemstæd, tilligemed Næringen er bleven gandske bortvendt fra samtlige Arvinger, naar saadanne Boer ere i en Hast uddeelte, og ingen af Arvingerne været hiulpne med de smaa Arveparter, som de har nydet deraf, men udi samlet Brug, eller Handel, kunde baade Enke og Børn have været vel hiulpne dermed.

Da nu altsaadant beroer paa mange uvisse Omstændigheder, saavelsom paa ulige Tider og uliige duelige Personer; saa er nok ingen bedre Udvej, eller Regler at fastsætte, for deslige Boer, end at det maatte ankomme paa vedkommende Øvrighedsmands og nærmeste Friends, eller foresatte Værgers Gotbefindende, om bemeldte Boer skulde deeles, eller ikke, imellem Arvingerne, eller Enke og Børn.

18

Ved geistlige og verdslige Embedsmænds Boer falder sielden nogen betydelig Vanskelighed, men oftest ligesaa stor Nødvendighed, at lade dem være udelte, særlig naar del beholdne Boe ikke kunde ansees over 500 Rdlrs. Beløb, eller at der ikke kunde blive 500 Rdlr. for Enkemand eller Enkens Part.

Naar myndige Arvinger, eller Værgerne for de Umyndige, vare ueens, enten imellem sig selv, eller samtlig imod Enkemand eller Enkes Paastand, saa maatte enten de, eller Skifteforvalterne, foredrage saadant til Amtmanden eller Stiftsbefalingsmanden, for at indhente hans Resolution, til egen og de tvistende Parters Efterrettighed, eller og Skifteforvalterne decidere derndi.

For alle andre betydeligere Boer, som vel og tildeels kunde eragtes lienlig at blive uskiftede, dertil synes det best, at Ansøgning maatte gjøres, om Kongel. Allernaadigst Dispen-

19

sation og Bevilgning, saavel for Enkemænd som Enker, at hensidde med udelt Boe, indtil de indlod sig i nyt Ægteskab igien.

Naar Enkemand eller Enke indlod sig i nyt Ægteskab igien, og der ikke blev 2de Boer og 2de Kul Børn sammenbragte, ved Ægteskabet, da kunde baade Enkemands og Enkes Boe blive uskiftet, og om der siden blev Halv-Sødskende, eller der blev avlet Børn, ved det andet Ægteskab, saa kunde jo samme, i Henseende til Arven i sin Tid, staae som Fuld-Sødskende udi Arve-Lodden, lige med de første, særlig naar ikke større Arvemidler blev, ved Giftermaalet indbragt til Boet, end som Boets Værdi var at ansee tilforn. Men om de indbragte Arvemidler var omtrænt liige, eller af mindre Beløb end Boet, og omendskiønt ingen Børns Avling skeede ved samme seenere Ægteskab, saa skulde det dog maaskee være best tienligt, at den eene Kul Børn blev allene Arvinger, og alle andre Udarvinger udelukkes

20

derfra, saafremt Arvemidlerne ei var indbragt ved Specification og forudgiorde Accord, paa den Maade, som Loven Pag. foreskriver Men naar tvende Boer og tvende Kul Børn skulde ved Ægteskab sammenbringes, saa synes det baade rettest og best tienlig, at hvert Boe blev først deelt imellem sine vedhøriges Arvinger, da ingen videre Besværlighed kunde blive anlediget deraf i Fremtiden, I vidrigere Henseende maatte Arven, imellem Heele og Halv-Sødskende uddeles, som det nu skeer, efter Loven.

For den heele Skifts-Behandling maatte Værgerne, ligesaavel som Skifte-Forvalterne staae Enker og Arvinger til Ansvar, om noget var at paaanke, til Ober-Retten, over ulovlig Behandling. Men satte Værger maatte nyde Betaling for hver Dag de forspildte ved Registeringen og den heele Skifte-Behandling, hvilken Betaling

maatte være læmpet, ei allene efter Personernes Stand, men og efter et hvert

21

Steds ulige Beskaffenhed i Henseende til Tidens Kostbarhed, saasom i Vaar og Høste-Tidens og ellers paa de Stæder, hvor der forefalder betydelige Fiskerier eller megen fordeelagtig Kiørsel og Drift for Land-Almues-Folk at opagte i Vintertiden. 16 Skilling daglig vilde nok blive det mindste, og 24 Sk. det højeste, som Bønder paa Landet kunde tillegges; men for Borgermænd, i Kiøbstæderne, kunde Betalingen ikke være mindre end 32 Sk. daglig. Vurderingsmænd og Skifte-Vidner maatte aparto betales efter Loven, ligesaa Vurderings-Koner, hvor de ere komne i Brug, til at vurdere Senge-Klæder og Lintøy, samt Qvindekjønnets Gangklæder & c.

Ved hastig Anseende kan vel een og anden synes, at ved dette Forslag maatte Skifte-Forvalternes Indkomster blive meget, formindsket, særlig udi Kiøbstæderne, hvor Skifteforvaltere og Skifteskrivere trækker hver sin Part af Skifte-Bekostningen, da derimod

22

Skifteforvalterne paa Landet beholder begge Deelee allene. Altsaa maatte Skifteskriverne vinde meget, naar det hente sig, at et Boe blev 2de Gange registeret og vurderet, neml. ved Dødsfald og ved nyt Giftermaal, ligesom her tilforn er meldet. Skriver-Pengene giver altid den største Indkomst fra Boerne, saavidt der betales en halv Rigsdaler for hvert Ark, som Skifte-Forretningen er beskrevet paa; men halv Skriverløn kunde mueligens være nok, for anden Gangs Registerings-Forretning, udi fattige Boer paa Landet, naar Skifte og Deling maatte skee, formedelst Enkemands eller Enkes Indtrædelse udi nyt Ægteskab igien, samt og hvor Enke eller Enkemand bortdøde, førend 15 Aar var forbie, at regne fra den Tid da den første Registering var skeet i samme Boe. Men i Kiøbstæderne skulde det maaskee ikke være ubilligt, at Skifteskriveren maatte afgive en Deel af sine Skrivers-Penge, som forefaldt ved anden Gangs Registering udi et og det samme Boe,

23

inden 10 Aars Forløb, fra første Registering at regne, hvormed den Afgang, som Skifteforvalteren maatte lide ved de uskiftede og uforauctionerede Boer, kunde blive i nogen Maade erstattet, og Skifteskriveren endda ikke lide noget Tab derved. Hvor 2 eller 3 Aar bortgik, forinden Enkemand eller Enke indlod sig i nyt Ægteskab igien, der maatte vel og skee nye Registering og Vurdering. Men da ikkun halv Skriverløn for Arket at betales.

I udeelt Boe man seer de fleeste Folk sig

nærere,

Men see! naar der er deelt, hvad de da

meest fortærer.

24